

Ethiek in de palliatieve zorg 4

Doel van de opdracht

De student krijgt zicht op haar eigen ethische concepten.

Welke waarden zijn het belangrijkst voor haar?

Uitvoering

Zie de casus en opdrachten hieronder. Na de laatste opdracht de overstap maken naar een opdracht richting de werkpraktijk. Hoe vertaalt jouw waarden taxonomie/ethisch concept zich in de praktijk?

Voor de docent

De weg naar Chichester is een opdracht waarin de student uitgedaagd wordt om het gesprek aan te gaan over de keuzes die hij maakt. Het verhaal staat ver af van de zorgpraktijk, daardoor kan de student vrij zijn gedachten laten gaan zonder gehinderd te worden door eigen ervaringen.

Voor het begeleiden van de opdracht is wel enige kennis nodig van de verschillende ethische concepten (als je die wilt behandelen).

Na het maken van de opdrachten en het bepalen van de voorkeur voor het ethische concept is de volgende vraag hoe zich dat vertaalt in het handelen op de afdeling.

! Belangrijk is te benadrukken dat een ethisch concept geen waarheid is, niet vastligt, maar in iedere situatie anders kan zijn. Meestal is er in één situatie een samenhang tussen verschillende concepten te zien en te ervaren.

! De opdracht is ook heel goed te maken zonder de ethische concepten. Je laat het dan bij een taxonomie van waarden en gaat daarna over naar de werkpraktijk.

Opdracht

Om jezelf bewust te worden van je eigen kijk op 'wat goed is voor de mensen', kun je aan de slag met het onderstaande verhaal. Na het maken van de eerste vier opdrachten komen we uiteindelijk terecht bij de vraag naar ons eigen ethische concept.

De weg naar Chichester*

De weg naar Chichester is een casus die te denken geeft over de vraag naar goed en kwaad. In het verhaal spelen zes personen een rol. Een jonge vrouw, haar verloofde, een koetsier, een veerman, een wijze man en tenslotte de duivel.

Een jonge vrouw is op weg naar de stad Chichester. Daar woont haar verloofde waarmee zij morgen zal trouwen. De tocht naar haar verloofde verloopt echter rampzalig. De koetsier laat de jonge vrouw alleen achter bij de plaats waar de veerman een keer per dag de brede rivier pleegt over te steken. Gelukkig daagt na verloop van tijd de veerman op. De jonge vrouw vraagt hem of hij haar naar de

andere oever wil varen. Hij toont zich daartoe bereid, mits zij met hem de liefde wil bedrijven. Geschokt door dit voorstel vraagt zij een passerende oude wijze man wanhopig wat zij moet doen. De wijze man haalt zijn schouders op en zegt: 'Ik kan u niet helpen'. Ten einde raad gaat de jonge vrouw in op het voorstel van de veerman in en hij zet haar over de brede rivier. Vervolgens komt zij bij het grote moeras. Haar gids is de duivel. Er is niemand anders te vinden om de weg te wijzen. Hij toont zich, op dezelfde voorwaarden als de veerman, bereid om de jonge vrouw veilig door het moeras naar Chichester te geleiden.

Omdat zij reeds in het schip is gegaan met de veerman, besluit de jonge vrouw ten einde raad ook overstag te gaan voor de duivel. Het is de enige manier om haar huwelijk nog doorgang te laten vinden. Eindelijk aangekomen op haar bestemming, valt zij haar verloofde in de armen.

Ze voelt zich gedwongen om hem de waarheid te vertellen.

Ontzet wendt de verloofde zich van haar af: hij weigert haar te trouwen.

**Naar: Clive Erricker, The Chichester project , Part Ethics, page 39, London 1986.*

Aan de slag

1. Het doen en laten van de personen in het bovenstaande verhaal hangt samen met de verschillende argumenten waarmee zij hun beslissing nemen. Probeer de onderstaande uitspraken te verbinden met een persoon uit het verhaal.

- Het doel heiligt de middelen.
- Wat er ook gebeurt, houd altijd vast aan je principes.
- Niemand kan voor een ander beslissen.
- Ik ben alleen voor mijn eigen daden verantwoordelijk.
- Doe wat de ander en jezelf het beste bevalt en uitkomt.
- Je moet het maar nemen zoals het valt, je kunt niet anders.
- De situatie is altijd doorslaggevend.

(Als je van mening bent dat deze uitspraken niet volledig overeenstemmen met het handelen van de personen, mag je ze aanvullen of wijzigen.)

2. Plaats de zes personen uit het verhaal in een 'morele volgorde' en geef daarbij een argument.

1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

Keuzedeel palliatieve zorg mbo

Thema 8 Ethiek

3. Wat zegt deze volgorde van jouw wijze van oordeelsvorming en van jouw prioriteiten als het om waarden gaat?

4. Hieronder staat een *Stappenplan Ethisch Oordelen*, dat bij allerlei situaties die zich in het leven voordoen als hulpmiddel gebruikt kan worden om tot een verantwoorde oordeelsvorming te komen. Lees de vragen en probeer te achterhalen of je bij de bovenstaande casus misschien een aspect hebt laten liggen.

Stappenplan Ethisch Oordelen

A. Beschrijving en analyse

- Wat houdt het vraagstuk precies in?
- Wie zijn erbij betrokken?
- Welke belangen van de betrokkenen worden mogelijk geschaad/gediend?
- Welke morele opvattingen hebben de betrokkenen?

B. Beoordeling en beslissing

- Zijn er alternatieve handelingsmogelijkheden?
- Welke voordelen en nadelen zijn hieraan verbonden?
- Welke belangen dienen het zwaarst te wegen en waarom?
- Welke beslissing(en) moet(en) naar jouw oordeel genomen worden?
- Waarom is (zijn) deze beslissing(en) naar jouw oordeel beter dan andere beslissingen?
- Zou jij deze beslissing(en) desgevraagd publiekelijk willen verdedigen?

C. Morele fundering

- Zou jij van de beslissing een algemene regel willen maken?
- Zou jij de beslissing(en) waarderen als jij zelf 'de verliezende partij' was?
- Op welke visie op de mens/de maatschappij is (zijn) jouw beslissingen gebaseerd?
- Welke waarden zijn voor jou doorslaggevend?
- Welk ethisch concept hanteer jij zelf (zie vraag 5)?

© drs. J.G. Valstar

5. Als het op echte beslissingen aankomt, grijpen we in de regel terug op onze uitgangspunten of ethische concepten. Hieronder zie je een schema waarin de gangbare ethische concepten in hoofdlijnen op een rij zijn gezet. In handboeken voor de ethiek worden ze verder toegelicht. Probeer te lokaliseren tot welke ethische richting jij je het meest voelt aangetrokken.

ETHISCHE CONCEPTEN

ETHISCH RELATIVISME	ETHISCH DOGMATISME	DEUGDEN ETHIEK	DEONTOLOGISC HE ETHIEK	TELEOLOGISCH E ETHIEK
↓	↓	↓	↓	↓
Focus <i>Alle opvattingen zijn subjectief; morele</i>	Focus <i>De eigen moraal is objectief juist en goed en als</i>	Focus Moraliteit is een kwestie van persoonlijke	Focus Moraliteit wordt bepaald door een set van algemeen	Focus De effecten en uiteindelijke resultaten van het handelen,

<i>oordelen worden bepaald door de persoonlijke smaak, of door afspraken binnen een bepaalde groep.</i>	<i>zodanig de absolute norm voor het handelen.</i>	gezindheid of persoonlijke deugden. Aristoteles T. van Aquino	geldende principes, beginselen, rechten en plichten. I. Kant J. Rawls	(- en niet de handelingen als zodanig), zijn bepalend voor de moraliteit. J. Bentham J. Mill
Moreel oordelen <i>Alle opvattingen worden ten allen tijde geaccepteerd. Iedereen heeft een subjectieve verantwoordelijkheid.</i>	Moreel oordelen <i>Uitsluitend conform de eigen absolute morele standaard.</i>	Moreel oordelen Ethische beslissingen worden verbonden aan een bepaalde levensvisie. Zij worden met name bepaald door deugden zoals bijvb.: wijsheid, matigheid, moed, rechtvaardigheid en zorg voor anderen.	Moreel oordelen Ethische beslissingen worden bepaald door universaliseerbare regels, rechten en plichten. Menswaardigheid, - zowel in de eigen persoon als in de persoon van een ander, geldt altijd als richtdoel van het handelen.	Moreel oordelen Het handelen is moreel als de gevolgen ervan beter zijn dan de gevolgen van alternatieven. Goed en juist is in principe alles wat voor zoveel mogelijk mensen zo goed mogelijk uitpakt.
Sterke kanten <i>Onbegrensde vrijheid. Iedereen heeft in principe gelijk. Morele zoekprocessen zijn overbodig.</i>	Sterke kanten <i>Volstreekte consensus over wat goed of slecht is. Morele zoekprocessen zijn overbodig.</i>	Sterke kanten Aandacht voor identiteitsvorming / persoonlijkheidsontwikkeling en de ontwikkeling van een levensvisie.	Sterke kanten Duidelijke standaards en formele procedures voor het handelen. Consensus t.a.v. gelijkwaardigheid	Sterke kanten Streven naar bevordering van het algemeen nut en welzijn. Pragmatisch en flexibel handelen. Weinig regels.

			eid van alle mensen.	
Zwakke kanten	Zwakke kanten	Zwakke kanten	Zwakke kanten	Zwakke kanten
<i>Geen visie op de kwaliteit van het menselijk samenleven. Geen waardering en respect voor verschillen. Discussie over de moraal is zinloos. Neutralisering van de moraal.</i>	<i>Een exclusieve visie op de kwaliteit van het menselijk samenleven. Intolerante opstelling t.a.v. degenen die anders denken en doen. Discussie over de moraal is niet mogelijk. Monopolisering van de moraal.</i>	Deugden resulteren niet vanzelfsprekend in moreel gedrag. Een homogene opvatting omtrent het goede wordt voorondersteld. Geen regels als het gaat om het juiste handelen bij concrete dilemma's.	Conflicterende interpretaties en toepassingsproblemen bij beroep op de standaard. De algemene standaard wordt bepaald door de cultureel dominante groep.	Het blijft arbitrair wat verstaan moet worden onder algemeen nut en welzijn. Waarden en de gelijkwaardigheid en de rechten van mensen komen onder druk te staan.

© drs. J. G. Valstar 1998

6. Tenslotte nog een vraag: Wat zou je aan de casus *De weg naar Chichester* willen veranderen?

Voor inspirerende onderwijsmaterialen en leerdoelen zie link

Bekijk [hier](#) de leerdoelen

